

INHOUD

1	Algemene inleiding	21
1.1	Historische probleemcontext: van oude beschaving naar netwerksamenleving	22
1.2	Afbakening thema	30
1.3	Relevantie van het onderzoek	31
1.4	Sociale ordening in functie van moresvorming: stand van zaken	33
1.5	Twee perspectieven: morele coherentie en institutionele inrichting	38
1.6	Onderzoeksvragen	40
1.7	Methodologie	41
1.8	Opbouw van het boek	53
2	Kanttelingen bij de improvisatiemaatschappij	57
2.1	Inleiding	57
2.2	Verbetering: een moeilijk concept	58
2.3	Methodologische annotaties, structuur en conceptuele opbouw	64
	2.3.1 Op zoek naar een laterale oplossing	65
	2.3.2 Concept engineering	67
2.4	Weeffouten, vreemde patronen en open gaten	72
	2.4.1 Morele weeffouten (type 6)	75
	2.4.2 Complexiteitstheorie: geen geruiststellende patronen	82
	2.4.3 Gaten in onze informatie, cognitieve en morele vermogens	92
2.5	Conclusie en reflecties	94
3	Burgerschap in ontwikkeling	99
3.1	Inleiding	99
3.2	Van het burgerlick leven tot emerging governance	99
3.3	Transformatie naar een 'dashboardburgerschap' onlife	105
	3.3.1 Gevolg 1: uitbouw van een nieuwe wetenschap	110
	3.3.2 Gevolg 2: aanvullende realiteit (AR) bij wetgeving en ordehandhaving	114

3.3.3	Gevolg 3: een vervaging tussen realiteit en virtualiteit	120
3.3.4	Gevolg 4: de ontwikkeling van een nieuwe besturingsfilosofie (ego-opticon)	128
3.4	Conclusie en reflecties	151
4	Het morele kompas	155
4.1	Inleiding	155
4.2	Extrapolatie van een gematerialiseerde moraliteit	156
4.3	Gedachte-experiment: het morele kompas	160
4.4	Hypothese van een nieuwe moraal (6 ^e type)	169
4.4.1	Moraal in ontwikkeling: transitie naar een niet-cerebrale gereedskapskist	173
4.4.2	Implicaties van een diagonale moraliteit	176
4.5	Collectief transhumaan geweten: verbetering als inzet	178
4.5.1	In functie van normatieve problemen	178
4.5.2	In functie van systemische problemen	180
4.5.3	In functie van een psychisch welzijn	182
4.6	Conclusie en reflecties	183
5	In het spoor van Prometheus: morele dilemma's	187
5.1	Inleiding	187
5.2	Hermeneutische cirkel van keuzeprobleemdomeinen	190
5.2.1	Domein I: morele dilemma's i.v.m. voorspelbaarheid, evenwicht en afstemming	193
5.2.2	Domein II: morele dilemma's i.v.m. het ontwerp van een ego-opticon	218
5.2.3	Domein III: morele dilemma's i.v.m. een moreel kompas	227
5.3	Conclusie en reflecties	235
5.4	Suggesties voor vervolgonderzoek	237
	Epiloog	239
	Referenties	251
	Figuren- en tabellenlijst	267
	Curriculum Vitae	269